

ÇOCUK HAKLARININ GERÇEKLEŞMESİ AÇISINDAN ÇOCUK DOSTU KENTLER*

Child Friendly Cities for the Realization of Children's Rights

Doç. Dr. Şafak KAYPAK

Mustafa Kemal Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, skaypak@gmail.com
Armağan UÇAR

MKÜ, Siyaset Bilimi ve Kamu Bölümü, armagan0931@hotmail.com

Kaypak, Ş. & Uçar, A. (2018). Çocuk Haklarının Gerçekleşmesi Açısından Çocuk Dostu Kentler, International Journal of Academic Value Studies, Vol:4, Issue:18; pp:17-29 (ISSN:2149-8598)

ARTICLE INFO

Article History

Makale Geliş Tarihi

Article Arrival Date

19/12/2017

Makale Yayın Kabul Tarihi

The Published Rel. Date

18/01/2018

Anahtar Kelimeler

Kent, kentleşme, çocuk, çocuk hakları, çocuk dostu kent.

Keywords

City, urbanization, children, children's rights, child friendly city.

ÖZ

Bu çalışma, kentlere, çocuk haklarının gerçekleşmesi açısından çocuk dostu kent temelinde bakmayı amaçlamaktadır. Kentler gittikçe büyümekte ve insanlardan uzaklaşmaktadır. Kenti çocukla dost yapmak, gelecek nesillerin bedensel zihinsel, duygusal ve ahlaki gelişimi için çocukların değerinin farkında yetişmesi sağlanacak olan koşullarla ilgilidir. Ülkemizde aileler için çocukların ne ifade ettiği ve onlara attıkları değerler, toplum yapısı, sosyal hayat, yaşam alanı, maddi ve manevi olanaklar ölçüsünde değişmektedir. Çocuklar birer insan olarak en az yetişkinler kadar sahip olmaları gereken, ama olmadıkları devredilemez insan hakları ile doğarlar. Kaynağını insan haklarından alan Evrensel Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne dayalı kabul edilen Çocuk Dostu Kent Projesi'ne niçin ihtiyaç duyulduğu, bu kentlerin taşıması gereken özellikler, çocuk haklarını kullanabilmeleri açısından gerçekleşme durumları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda, ülkemizde Avrupa Birliği'ne ye uyum sağlamak adına zorunlu bir düzenleme olan çocuk dostu kent yaklaşımı, çocuk haklarının gerçekleşmesi doğrultusunda irdelenmektedir.

ABSTRACT

This study aims to look at cities on the basis of a child friendly city in terms of the fulfillment of children's rights. Cities are growing and getting away from people. To make a city child friendly is concerned with the conditions to be provided for the physical, mental, emotional and moral development of future generations. The values that children express for their families and what they attribute to them vary within the frame of social structure, social life, living space, material and spiritual possibilities. Children are born as human beings with inalienable human rights which they can not have but at least should have like adults. The reason of the need for the Child-Friendly City Project depended on the Universal Convention on the Rights of the Child which is based on human rights, the features that these cities should possess, and the realization of the children's rights constitute the subject of this study. In this context, the child friendly city approach, which is a compulsory regulation in our country so as to adapt to the European Union, is investigated in accordance with the realization of children's rights.

1. GİRİŞ

Günümüzde kentler, yaşamın merkezine oturmuşlardır. Dünya nüfusunun yarısından çoğunun kentlerde yaşadığı dile getirilmektedir. Kentlerde son yıllarda artan nüfus nedeniyle kentsel yaşam tarzı dünyaya hâkim olmuştur. Nüfus artışı ile birlikte artan sorunlar, kentleri şekillendirmekte ve dönüştürmektedir. Kentlerin oluşma ve gelişme süreci olarak ifade edilen kentleşme, kentler geliştiği sürece devam edecek bir olgudur. Türkiye'de göçün kentleşmenin temel dinamiğini oluşturduğu, kentleşmenin olması gerekenden daha hızlı yaşandığı, kentlerin kontrolsüz bir şekilde büyüdüğü söylenebilir. Kente göç ve sosyo-ekonomik büyümenin etkisiyle kentleşme, demografik yapıyı ve kentsel dokuyu değiştirmektedir. En önemli değişiklik, kentlerin 'yaşanabilirlik ve yürünebilirlik' halini kaybetmeleridir. Kent toplumları, ailelerden oluşur ve ailenin en küçük birimi de çocuklardır. Ülkemiz, çocuk ve genç nüfus fazlalığına sahiptir. Kırsal kesimden kente göçenler beraberlerinde çocuk

* Bu çalışma 26-28 Ekim 2017 tarihleri arasında K.Maraş'ta düzenlenen III. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu sunulan çalışmadan genişletilerek hazırlanmıştır.

sayısı fazlalığını da getirmektedir. Kentlerin büyümesine koşut olarak üzerlerine binen hizmet yükü de artmaktadır. Ne var ki, kent nüfusu içinde sayısı azımsanmayacak oranlarda olan çocuklar, genelde kent hizmetleri oluşturulurken göz önüne alınan bir unsur olmamaktadır.

Kentlerde yoğunluk her geçen gün artmakta; konut dışı kamusal alanlar daralmaktadır. Kentin yaşam alanı niteliğinden toplumun farklı kesimleri aynı şekilde yararlanmamaktadır. Çocuklar bunların başında gelmektedir. Kentlerde aileler için çocukların anlamı, toplumsal kültürün bakış açısıyla doğrudan bağlantılıdır. Çocuklara koruyucu bir ortam sağlanamaması, çocuk hakları ve bu haklara uyma yükümlülüğü ile ilgili farkındalığın düşük olmasından kaynaklanmaktadır. Çocuklar ailede önde değildir. Önemsenmeyen çocuk hakları, Birleşmiş Milletler tarafından en önemsenecek şekilde insanlığın karşısına çıkartılmıştır. 1959 Çocuk Hakları Bildirgesi'nde; ailesiz ve muhtaç durumdaki çocuklara, toplum ve kamu kurumları özel bakım göstermekle yükümlü kılınmıştır. Ana-babanın rolü ve sorumluluğu, ihmal edildiği durumlarda ise devletin rolü ve sorumluluğu devam edecektir. 1989 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, UNICEF'in 'çocuk dostu kentler' uygulamasına zemin oluşturmuştur. Bu girişim, çocuk haklarını yaşama geçirmeye özen gösteren bir kent yönetim sistemi kurulabilmesini sağlamaktadır. Çocuğa dost kentler, çocukların isteklerini dikkate alarak onları kentlerin gelişiminde katılımcı bir unsur haline getirmeyi amaçlamaktadır.

Yaşama hakkı, birincil nitelikte kabul edilen en önemli insan hakkıdır. İnsan hakları, tarihsel bir gelişimin ürünü olarak insana atfedilen hak olarak görülmüştür. Bu hak, yalnız yetişkinlerin, kadın ya da erkeklerin değil, çocukların da hakkıdır. Kentleri çocuklar için daha yaşanabilir, daha ulaşılabilir, hatta daha güvenilir hale getirmek gerekir. Bu bağlamda, kaynağını çocuk haklarından alan çocuk dostu kentlerin özellikleri ve ülkemizdeki durumları bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Çalışmada önce kent, çocuk ve çocuk hakları tanıtılmakta, ardından dost kent ve çocuk dostu kent üzerinde durulmaktadır. Daha sonra çocuk dostu kentlere çocuk haklarının gerçekleştirilmesi bakış açısından bakılmaktadır. Çalışma sonuç ve değerlendirme ile sonlandırılmaktadır.

2. KENT, ÇOCUK VE ÇOCUK HAKLARI

Kent, coğrafya açısından yerleşim yeri, ekonomik açıdan üretim alanı, yönetsel açıdan yönetim birimi, sosyolojik açıdan kendine özgü bir yaşam biçimidir. Sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, yönetim durumu ve nüfusu bakımından tarımsal olmayan üretimin yapıldığı, üretim, dağıtım ve denetim işlevlerinin toplandığı, belirli bir büyüklüğe ulaşmış bir yerleşim birimidir. Kente günlük konuşma dilinde şehir de denmektedir. Kentler, farklı kültürleri ve toplumsal grupları içine alan heterojen bir yapı gösterir. Kentte yaşayan insanlara kentli; kentin yayıldığı alanlara kentsel alanlar denir. Kentler, sosyo-kültürel değişimin en hızlı yaşandığı yerlerdir. Kentlerin oluşması ve büyümesini sağlayan sürece *kentleşme* adı verilmektedir. Kentleşme salt bir nüfus değişimi değildir. Kentleşme ile meydana gelen bir yapı değişimidir. Toplumun ekonomik, toplumsal ve siyasi yapısında, toplumu oluşturan bireylerin tutum ve davranışlarında değişimlere yol açan evrensel bir süreçtir (Keleş, 2015:35). Kent bazı önemli toplumsal potansiyellerin ve gelişim evrelerinin, kültürün ve yerleşik bir insan topluluğuna ait özelliklerin birikimci gelişimini ifade etmektedir (Bookchin, 1999:17).

Kentler, bir toplumun yüzünü oluşturur; gelişmişlik durumunu gösterir. Dünya ölçeğinde ülkeler geliştiği sürece kentleşme de devam edecektir. Çünkü kente göçü, hizmetler sektörü ve ekonomik büyüme çekmektedir. Kentlerin nüfusları sürekli artmaktadır. Ülkemizde kırdan kente göç durmamıştır. Nüfus artışı, kentin etrafına yayılmasına ve alanlarda yoğunlaşmasına neden olmakta ve hizmet beklentilerini artırmaktadır. 2013 yılında 14 ilde büyükşehir belediyesi kurulması ve büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılmasının önemli etkisiyle tetiklenen kentleşme, hem ekonomik, hem de demografik açıdan değişiklikler getirmiştir. Türkiye'de il ve ilçe merkezlerinde yaşayanların oranı 2012 yılında %77,3 iken, bu oran 2013 yılında %91,3, 2014 yılında %91,8, 2015 yılında ise %92,1'e yükselmiş, belde ve köylerde yaşayanların oranı ise %7,9 olarak gerçekleşmiştir (www.tuik.gov.tr, 2015). Özellikle, büyük kentlere hizmetler nedeniyle binen genel yük, kent nüfusu içinde hatırı sayılır orandaki çocuklara yönelik koruyucu yaşam alanı konusunda boşluklar oluşmasına neden olmaktadır.

Çocuk, insan yavrusudur. Çocuk, küçük yaştaki erkek veya kız olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Çocuk bir aile bireyidir. Aile, çocuğun doğuştan üyesi olduğu, kent toplumunu oluşturan en küçük birimdir. Anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumsal bir birlikteliktir. Çocuğun içinde yaşadığı toplumsal çevreye uyarlanması için gereken kültür kodlarının (normlar ve kuralların) öğrenildiği

yerdir. Ailenin neslin devamını sağlama, üyelerinin her türlü maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılama, duygusal dengeyi geliştirme ve eğitim yoluyla üyelerini yetiştirme gibi biyolojik, ekonomik, psikolojik ve toplumsal işlevleri bulunmaktadır. Aile, çocuğun fiziksel dünya, ilişkiler ve sosyal yaşama ilişkin fikirler edinmesinde önemli bir işleve sahiptir (Çabuk-Kaya, 2012:107). Toplumsallaşma sürecinin temel kurumlarından biridir. Aile, tüm toplumlarda toplumun sürekliliğini sağlayan, çocukların bakımı ve eğitimi açısından önemli toplumsal bir yapıdır. Çocuk ilk toplumsal davranışlarını, aile üyeleri ile etkileşim kurarak ve onları taklit ederek öğrenir. Çocuğun çevresine ilişkin ilk deneyimleri ailesinin aracılığıyla oluşur ve çocuk büyüdükçe daha geniş çapta sosyal etkileşimler ailenin yerini alır. Aile, bireylerin kural ve ölçülere duyarlı olarak yetiştirildiği, toplumsal cinsiyetçi davranışlarını düzenleyen ve güçlü bir toplumsal denetimin var olduğu toplumsal kurumdur (Çabuk-Kaya, 2012:111).

Çocuk açısından toplumsallaşma, bir “öğrenme” sürecidir. Toplumsallaşma süreci içerisinde, çocuk aile, okul, toplumsal çevre ve kitle iletişim araçları aracılığı ile toplumun kendisinden beklediği rol ve beklentileri öğrenir. Toplumun bir üyesi olur. Toplumsallaşma iki aşamada gerçekleşir: *Birincil toplumsallaşma*, bebeklik ve çocukluğun ilk dönemini kapsar. Bu toplumsallaşma süreci birincil grup olarak adlandırılan ailede başlar. *İkincil toplumsallaşma* ise, çocukluktan sonraki dönem ile olgunluk döneminde gerçekleşir. Bu aşamada toplum, aileden sorumluluğun bir kısmını alır ve bunu okul, sosyal gruplar ve iletişim araçlarına devreder (Giddens, 2005:25-28). İnsanın doğumundan itibaren ailesinde başlayan sosyalizasyon süreci, okulda ve okul sonrası yaşamı boyunca devam eder (Güvenç, 1999:286). Toplumsallaşma, bir öğrenme süreci olarak yaşanan; toplumun, istediği şekilde bir toplum üyesi haline gelmesi için sosyo-kültürel değerleri çocuğa aktarmasıdır (Çabuk-Kaya, 2012:112). Toplumsallaşma, belirli bir toplum için geçerlidir. Birey, içinde doğduğu ve yaşadığı toplum tarafından toplumsallaştırılır. Her toplum, kendi yaşam ve davranış kalıplarını öğretir. Toplumun istediği yönde gerçekleşmişse bu toplumsallaşma ‘başarılı toplumsallaşma’ olarak adlandırılır.

Çocukluk, yaşam sürecimizin doğal ve değişmez halkalarından biridir. Çocuk olma halidir. İnsan hayatının bebeklikle ergenlik arasındaki gelişme dönemidir. Çocukluk, bebekliğin tersine doğal bir gerçeklik değil, sosyo-kültürel bir kavramdır. Bu nedenle, öteki toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göreli olarak belirlenir. Hem çocukluk kavramı ve hem de çocukluk yaşantısı yüzyıllar boyunca değişim göstermiştir. Bu, çocuğun farklı gelişim aşamalarından geçerek olgunlaşmasından ziyade, çocukluk döneminin başlangıç ve bitiş zamanına ilişkin görüş farklılıklarındandır. Yaşamın diğer aşamaları gibi, çocukluk, sosyal ve kültürel güçler tarafından yapılandırılmıştır. Görüldüğü gibi, çocukluk, salt doğum ile yetişkinlik arasındaki biyolojik dönem olmanın ötesinde bir anlama sahiptir. Çocukluğu belirleyen, ekonomik, kültürel ve sosyal yapının oluşturduğu üçlü bir kombinasyondur (Frones, 1994:146). Bir çocuğun yaşamındaki durumu ve koşulları, belirtilen dönemi oluşturan yılların kalitesini anlatır. Çocukluk, oyun oynanabilecek, büyüyüp gelişebilecek, yetişkinlerinkinden farklı olarak ayrı ve güvenli bir ortam gerektirir (UNICEF, 2005; Çabuk-Kaya, 2012:109).

Günlük dilde çocuk kavramına çeşitli anlamlar verilir. Bu kavram, yaşa ilişkin olarak küçüğü yetişkinden ayırmak için kullanılır. Çocukluk kavramı, daha çok çocukların kendine has özelliklerinin bulunduğu, bu özelliklerin onu yetişkinden ayırdığı yolundaki bilinç ile ilgilidir. Çocukluk ve yetişkinlik yaşını ayıran sınır, bölgeye, sosyal çevreye, dinsel ya da kişisel görüşlere göre değişmektedir. Buna göre çocukluk, belli bir yaşa ulaşmak, reşit olmak, okulun bitirilmesi, çıraklık eğitimine başlamak gibi sosyal olayla bitmektedir (Çabuk-Kaya, 2012:109). Yüzyıllarca çocuk ebeveynlerin yanında görünür olmamıştır. Philippe Aries, ‘Yüzyıllar Boyunca Çocukluk’ adlı çalışmasında, Ortaçağ’da çocukluk anlayışının bulunmadığını ileri sürmektedir. Kız ve erkek çocuklar arasında ayırım vardır; kız çocuklar hiçbir şey kazandırmayan bir yükür; ya hizmetçiliğe ya da manastıra gönderilirler. Erkeklerde ise, sadece büyük çocuk önemlidir ve miras ona bırakılır (Aries, 1962:365). Rönesans’la birlikte kültürel düşünsel ortamda başlayan değişim 19. yüzyılda da sürmüş, çocukların diğer yetişkinlerden farklı bir grup olduğu anlayışı pekişmiştir. Aydınlanma döneminde çocuk kavramı bugünkü içeriğini kazanmıştır (Jenks, 1996:11). Sanayileşen toplumlarda, ekonomik işlevlerinden arınan aile kurumu, çocuğun kültürlenme yoluyla toplumsallaşma temelinde işlevselliğini ortaya koymaktadır. Geniş aile yapıları ortadan kalmıştır ve sanayi üretim ve tüketim ilişkilerine uygun olan ebeveyn ile az sayıda çocuktan oluşan çekirdek aile yapısı yaygınlaşmıştır (Çabuk-Kaya, 2012:111).

Çocuk hakları, yasanın veya ahlaki olarak dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu yaşama, barınma, sağlık, eğitim, fiziksel, psikolojik veya cinsel sömürüye karşı korunma gibi haklarının hepsini birden tanımlamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015:3). İnsan hakları, bütün insanların, insan

olmaktan dolayı sahip oldukları hakları ifade eder. Çocuk da insandır ve insanın sahip olduğu bütün haklara o da sahiptir. 20. yüzyılın başlarında çocukların erişkinlerden farklı haklara sahip olduğu; dolayısıyla da bu hakların ayrıca tanınması gerektiği konusunda değişik ülkelerde farklı hareketler ortaya çıkmaya başlamıştır. Çocuğun insan hakları niteliğindeki bu haklar, özellikle 'çocuk olmaktan dolayı sahip olması gereken' haklardır. Pozitif ayrımcılık gözetilerek koruma temellidir. Çocuk bakıma muhtaçtır ve ergenlik dönemine kadar gözetim altında olması gerekmektedir.

Çocuk haklarını savunma konusunda ilk etkili girişim 1923 yılında hazırlanan ve 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilen Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'dir. Bu bildirme, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş, 1959 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi olarak güncellenmiş ve 1989 yılında daha geniş olan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile değiştirilmiştir. Bu sözleşme, BM üyesi 196 ülke tarafından imzalanıp kabul edilen ve birçok ülke tarafından onaylanan insan hakları belgesidir (tr.wikipedia.org, 2017). ABD, kabul etmiş, onaylamamıştır. Birleşmiş Milletler'in 1940'larda kuruluşundan bu yana çocuk hakları hareketi dünya üzerinde hep ilgi görmüştür. 20 Kasım günü Evrensel Çocuk Günü veya Çocuk Hakları Günü olarak kabul edilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı, 2015:3). Türkiye'nin de taraf olarak 1990'da imzaladığı ve 1995'te resmiyete giren Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, nerede doğduklarına, kim olduklarına; cinsiyetlerine, dinlerine ya da sosyal kökenlerine bakılmaksızın bütün çocukların haklarını tanımlamaktadır. Bu sözleşmede belirtilen haklar kısaca, 'çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım hakları' olarak ele alınabilir. Sözleşmede yer alan maddeler; anne-babalar ve çocuklar arasındaki doğal ve ahlaki ilişkiler, anne-babaların çocuklarına karşı görevleri, çocukların anne-babalarına karşı hakları ve devletin tüm bu haklar karşısındaki sorumlulukları şeklinde yorumlanabilir (Çakırer- Özservet, 2015a:39).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin birinci maddesine göre; 18 yaşına kadar her insan çocuk sayılır. Türk Medeni Kanunu'nun 11. maddesi reşit (ergin) olmayı genel kural olarak 18 yaşın doldurulmasına bağlar. 1990 Dünya Çocuk Zirvesi'nde belirtildiği gibi çocuk; masum, duyarlı ve bağımlı bir varlıktır. Ayrıca meraklı, canlı ve umut doludur. Bu dönemi mutlu ve huzurlu şekilde yeni şeyler öğrenerek ve gelişerek geçirirse ileride hem kendisini mutlu kılar, hem de toplumun mutluluğuna katkıda bulunur. Çocuklukta hayat eğlenceli bir grup oyunudur, bireycilik yapılmaz. Çocuk içinde kötülük barındırmaz. Yalan söylene bile bu beyazdır, zararsızdır. Bir enerji yumağıdır çocuk, Hayat çocuklukta hızlı akar. Çocukluk hastalıkları çabucak geçer gider. Çocuğun en önemli özelliği saflık, temizliktir. Hani "melek gibi uyuyor" derler ya. Bir dediği iki edilmeyeni, çok şımartılanı olsa da, genelde oldukları gibidirler. Her yaşta çocukluğa özlem duyulur. Zira bazıları, bazen küçük bir çocuk gibi davranır, en ufak şeyde küserler. Bazıları da, yetişkin bir çocuktur sanki hiç büyümemiş, o yaşlarda takılı kalmış, çıkamamış gibidirler. Çocuk, yılanı tutacak, doğruyu söyleyecek kadar korkusuzdur. Masaldan biliriz, ipek elbise giydiğini sanan aptal krala "kral çıplak" diyebilmeyi ancak bir çocuk becerebilmiştir. "Çocuktan al haberi" demezler mi? (Kaypak, 2005a:1).

Her çocuğun ne olduğunu ve ne yaptığını anlatan bir kişiliği vardır. Kişiliği gelişim açısından ilk inceleyen kuramcı Sigmund Freud'a göre beş yaşına kadar gelişen kişilik, altıncı yaşta yapının işlenmeye başlamasından ibarettir. Altıncı yaşta bir durgunlaşır, dingin hale gelir, ergenlikte yeniden canlanan kişilik dinamikleri yetişkinliğe ulaştıkça tekrar durulmaktadır. Freud, kendisine psikanaliz için gelen kişiler üzerindeki gözlemlerinden davranış bozukluklarının temelinde 0-5 yaş arası çocukluk yaşantılarının çok önemli olduğunu görmüştür (www.cafrande.org/psikanaliz-freud, 2016). İnsanın kişilik gelişiminin yaşadığı sürece devam ettiği görüşü benimsenir. Çocuğun beslenme, sağlık, barınma, giyim, korunma ve gözetim gibi yaşamsal gereksinimlerinin, çocuğa bakmakla yükümlü kişi veya kişiler tarafından, daha geniş anlamda ilgili kurumları yapısında bulunduran devlet tarafından karşılanmaması çocuğun istismar edilmesi anlamına gelir (Kara vd., 2004:144). Ülkemizdeki 0-18 yaş grubu çocuk nüfusu 24 milyon olup ülke nüfusu içindeki çocuk nüfusu oranı %33,3'tür (www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr, 2015). Bu kadar çocuğun gereksinimlerinin, bakmakla yükümlü kişiler veya devlet tarafından karşılanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Çocuk sayısına son göç akımlarıyla gelen göçmen/mülteci çocuk sayısı da eklenirse yaklaşık 1,5 milyon çocuk daha eklenmiş olur ve bu oldukça büyük bir rakamdır (Çakırer-Özservet, 2015a:38). Türkiye, AB üye ülkeleri ile kıyaslandığında en büyük çocuk nüfusuna sahip ülke konumundadır. Dünya'da çocukların durumu iki grupta değerlendirilmektedir: Sayılarla hesabı yapılan çocukların durumu (zor durumda olan çocuklar, sokak çocukları vb.) ve görünmeyen çocukların ama onların gözümüzün önünde cereyan eden halleri (hayalet çocuklar, mülteci çocuk vb.) şeklindedir (Çakırer-Özservet, 2015b:20-21).

3. DOST KENT VE ÇOCUK DOSTU KENTLER

Dost, sevilen, yakın arkadaş, gönüldaş, iyi anlaşılabilir kimse, düşman karşıtı olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2017). Dost, iyi ve kötü günde yanımızda, yakınımızda olan, ahbab, yarendir. Dost, önem veren, koruyan kimsedir. Arkadaştan ötedir. Dost olanlar, iyi geçinen, aralarında iyi ilişki bulunanlardır. *Dostluk*, kurulan bağlantıya denmektedir. Genelde güvenilen anlamıyla ilişkili olduğu kabul edilir. Dostun illa insan olması şart değildir; diğer canlı ve cansızlar da dost olabilirler. Sahibine sevgi gösteren hayvan dosttur. Sadece aynı cinsten değil, karşıt cins olanlar arasında da sıkı dostluklar kurulabilir (Kaypak, 2005b:2). Dostluk iki taraflı bir olgudur. Bir taraf dost, diğeri ilgisiz ise o dostluk ilişkisi yürümez. Bir tarafın çıkarına dayanır. Bir taraf alır, diğeri verir ise bu ilişki dostluk ilişkisi sayılmaz. Dostlukta paylaşma vardır, çıkar, yararlanma yoktur. Gerçek dost, eski dost, diye bilinir; yeni dostlar sonradan edinilen koşulların getirdiği sahte dostlar olabilirler.

Her şeye dost olarak bakılabildiği gibi kenti de dost kategorisinde değerlendirenler olmaktadır. Kentte insana yakın olma bakış açısı yaşanabilir ve sürdürülebilir kent anlayışı ile başlamış, dost kent ile sürmüştür. *Dost kent*, barındırdığı insanı düşünerek tasarlanmış olan kenttir. Kent, insanoğlunun meydana getirdiği en önemli siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel örgütlenme olarak görülmektedir. İnsan uygarlığının getirdiği bir aşamadır. Farklı etnik, dini toplumsal gruplara mensup bireylerin bir araya gelip ekonomik, siyasal ve toplumsal açıdan bir yaşama kültürü ve mekânsal form oluşturdukları alan kent olarak adlandırılır. Kentin en önemli özelliği, kırdan fiziksel, ekonomik ve toplumsal açıdan farklı oluşudur. Kent bu ayrıcalıklı özelliklere sahipse, içinde her türlü insana da hizmette eşit ve yakın olmalı, onlara uzak durmamalı, ulaşılabilir bir kent olmalıdır.

Dost kent düşüncesinin temel çıkış noktasını, kentlerin 'yapı dostu' olması, insana uzak durması oluşturmuştur. Çünkü kentler arabalara, yollara ve yapılara ayarlıdır. İş ve yerleşim alanları, ulaşım alanları göz önüne alınarak, cansız kentler yapılmaktadır. Yapay ve ruhsuzdurlar. Kentler yaya kenti değil, araba kentidirler. Arabanız varsa alt ve üstgeçitler size açıktır. İnsanın rahat hareket edebileceği bir anlayışla yapılmamaktadır. İnsan için tasarlanmadığı kente bakınca bile anlaşılabilir. Kaldırımlara çıkmış arabalar, yeşilliksiz alanlar, insansız kentler doğurmaktadır. Hâlbuki asıl dost olunması gereken o kenti kullanan insandır. Kent insana, insan kente dost olmalıdır. İnsan olmazsa kentlerin bir anlamı olmayacaktır. Canlıları düşünerek tasarlanan yaşanabilir kentlere duyulan ihtiyaç gittikçe artmaktadır. Ekolojik ve sürdürülebilir kentlerden bahsedilir olmuştur.

Kent, mekânsal ya da yönetsel bir birim olmasının yanında bireyin ve toplumun gündelik hayatını belirleyen toplumsal bir alandır. İnsanoğlunun oluşturduğu en önemli örgütlenmelerden birisi olan kent; yemek saatlerinden gün içerisinde muhatap olunan insan sayısına, serbest zamanlardan çalışma biçimlerine, kullanılan ulaşım ve iletişim araçlarından arkadaşlık ilişkilerine kadar birçok günlük aktivitenin nasıl gerçekleşeceği konularında bireyi ve toplumu etkileyebilmektedir. Kent insan hayatı üzerindeki etkililiğini gün geçtikçe artırmaktadır. Kentsel mekân ile toplumsal olan arasındaki yakın ilişkinin varlığı, Türkiye'deki kentleşme deneyimine bakıldığında açık bir biçimde görülebilir (Şentürk ve Turan, 2015:20). Türkiye'de hem ev, hem de kamusal mekânlar açısından ailenin rahatlıkla kullanabileceği, huzurlu bir biçimde yaşayabileceği kentsel bir mekân henüz var edilebilmiş değildir. Ekonomik hedeflerin odağında gelişen kentlerde, bireyin sahip olduğu olanaklar sınırlıdır. Kentteki konut sorununun çözülmesini büyük oranda topluma bırakan, daha çok kentsel fiziksel altyapının oluşturulmasına ve mekâna odaklanan kamu politikalarının, ailenin birlikte vakit geçirebileceği ve mekânı deneyimleyebileceği kamusal mekânları, hem nicelik, hem de nitelik olarak yeterince var edemediği söylenemez (Şentürk, 2015a:42). Kentlerin aşırı büyümesi, işyeri ve konut arasındaki mesafelerin açılması vb. nedenler, ailelerin birlikte geçirdikleri vaktin azalmasına neden olmaktadır. Kentin farklı alanlara bölünmesi, kamusal mekânların merkezi alanlara dönüştürülmesi kentteki gündelik hayatı zorlaştırmakta ve kamusal mekânları kentin bütününden ayırmaktadır. Nüfus olarak çok kalabalık olan metropollerde insanları merkezlere toplamak kentlileri bir topluluk olarak yaşamaktan çıkarıp kalabalıklara, yığınlara dönüştürmektedir (Şentürk, 2015b:91). Yaşadığımız kentler bizim bildiğimiz kentler olmaktan hızla uzaklaşmakta; çevre ve güvenlik sorunlarıyla yaşanılmaz mekânlarla dönüşme tehdidi altında kalmaktadır (Arapkirlioğlu, 2009:5).

Kentler giderek yüksek, çok katlı ve haneli, bahçesiz ya da çok küçük bahçeli apartmanlara ev sahipliği yapmaktadır. Apartmanlaşma ile apartmanlarda oturan sayısı artmış, bu da otomobiller için park yeri sorununu gündeme getirmiştir. Hangi sosyal grupta yer alırsa alsın apartmanlaşma olgusu, ailenin kendi içindeki iletişimini, komşuluk ilişkilerini, sokakla ve mahalleyle olan teması ve bahçeyle, doğayla

olan münasebeti neredeyse bütünüyle ortadan kaldırmıştır (Şentürk, 2015a:36). Apartmanlaşma ile insanın çevreyle olan ilişkisinin kopması söz konusudur (Düzenli, 2009:208). Zira yüksek katlı yapılar, amacı güneşi daha fazla barındıran bir kent inşa etmek olmasına rağmen, tam tersi konutları güneşsiz bırakmaktadır. Bu türden konutlarda, bloklar arasındaki boşlukların bakımı, bu yerlerde güvenliğin sağlanması sorunlarını çözümsüz kılmakta, insanların çevreleri ve komşuları ile ilişkilerinin kesilmesi, çocukların bahçe ve doğayla irtibatlarının ortadan kalkması ve ailelerin kendileri dışında geliştirilmiş konutlarda “yaşamaya mahkûm edilmesi” çevre bilincinden ve sorumluluğundan uzaklaşmalarına neden olmaktadır (Cansever, 1994:278). Apartmanlaşmanın kentlerde evin bahçeyle olan ilişkisini koparması, ev ve kamusal mekân arasında bir geçiş mekânı olarak konumlanan bahçenin yitirilişi ile ailenin birlikte vakit geçireceği, komşuyla temas edeceği bir mekândan yoksun kalmasına neden olmuştur. Apartmanların çok katlı olması, çocuğun, gencin, yaşlının ve tüm ailenin birbirleriyle olan ilişkisini zayıflatmıştır. Komşuyla olan mesafenin yataydan dikeye doğru geçişi ve çok yakın hâle gelmesi, mahremiyete ilişkin önemli sorunları beraberinde getirmektedir. Apartman yaşamı, aile ve bireyin kendine özgü davranışlarını törpülemesini zorunlu hâle getirmektedir.

Dost kentler, kentleri yeniden insanla barıştırmak amacıyla yola çıkmışlardır. Dost kentlerin, kiminle dost olması gerektiğine ilişkin farklı yaklaşımların ilki çocuk dostu kenttir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015:11). Genç dostu, kadın dostu, engelli ve yaşlı dostu, aile dostu kent ile devam etmiştir. İleride doğa ve hayvan ile barışık kentler oluşturma yoluna gidilebilecektir (Kaypak, 2016:138). *Çocuk dostu kent*; çocuklarla kenti dost yapma arayışlarını içermektedir. Çocuklara dost yaklaşımlar, çocuğa dost bir yerleşimin herkese de dost olduğu savından hareket etmektedir. “Çocukların Kenti Projesi” ilk olarak İtalya’nın 50.000 nüfuslu Fano kentinde uygulanmıştır. ‘Çocukların Kenti Hareketi’, çocukların bilme, planlama, öngörme, önerme, tartışma, karar verme ve uygulama kapasiteleri üzerinden yaşadıkları kenti değiştirmelerini amaçlamaktadır (Çakırer-Özservet, 2014:123).

Çocukların Kenti Hareketi, bu noktada öncü ve oldukça kapsamlı bir çalışma olarak görünmektedir. Çocukların kenti hareketinin ardından, 1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı’nda (Habitat II), kentlerde yaşayan insan nüfusunun yarısını çocukların oluşturduğu konusu ele alınmıştır. Sağlıklı yaşama ortamı, demokratik toplum ve doğru yönetimin temel göstergesinin çocuk refahı olduğu kabul edilmiş; kentlerde çocukların yaşam şartlarının oldukça kötü durumda olduğu vurgulanmıştır. Bu bilinçle konferansta, çocuk haklarının korunması amacıyla taraf devletlerin sözleşme maddelerine kesinlikle uymaları gerektiği hükme bağlanmıştır. ‘Çocuk Dostu Kent Girişimi’ de bu vurgudan hareketle UNICEF bünyesinde “önce çocuklar” ilkesi doğrultusunda çalışmalara başlamıştır (Child Friendly Cities Initiative, 2015).

Çocuk dostu kent girişimi ile hedeflenenler: Sağlıklı, güvenli, sürdürülebilir, temel hizmetlerin verildiği, güç durumdaki çocuklara ayrımcılık gözetmeyen ve dayanışmayı özendiren bir çevredir (Topsümer vd, 2009:6). Çocuk dostu bir kent oluşturmada, mahallelerin, oyun alanlarının ve sokakların çocuk için daha yaşanabilir hâle getirilmesi çalışmaları yürütülmektedir (Günel, 2015:73). Kent, kadın, erkek, genç, yaşlı, çocuk, özürlü, kentli ve yabancı farklı şekillerde ama eşit olarak herkese ait ve açık bir kültür alanıdır. İnsan kentin özelliklerine göre sosyalleşir ve insanlaşır. Kent onda barınan insanın doğasıdır (Erzen, 2010:2). Çocuk dostu kent; kentin çocuk için yönlendirici, eğitici, koruyucu ve savunucu olması demektir (Çakırer-Özservet, 2015a:39). Bu bağlamda, çocuk dostu kent; çocukların yaşam alanlarında yerel yönetimler, kamu kurumları ve toplumun çocukların yüksek yararını gözeterek yönlendirici, eğitici, koruyucu ve savunucu olmalarıdır denilebilir.

Çocuk dostu kentin en yakınında genç dostu kent ve aile dostu kent yaklaşımları durmaktadır. *Genç Dostu Kent*; Gencin enerjini kente aktarmaya çalışmaktadır. Literatürde daha çok çocuk dostu kent projesinin bir uzantısı olarak ele alınmakta ya da çocuk ve genç dostu kentler bir arada düşünülmektedir. Genç kabul edilen yaş grubu, ülkeden ülkeye farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, Kanada’da genç 10-24 yaş aralığı olarak görülürken ülkemizde ise, genç nüfus 15-24 yaş aralığında kabul edilmektedir (Genç Dostu Kentler, 2015). Genç dostu kent yaklaşımı, çocuğa dost yaklaşımlardan çok farklı görünmemektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015:11). Çocuğa dost yaklaşımlardan tek farkı, ele aldıkları grubun yaş aralığı ve yerel politikada daha aktif bir katılım önermesidir. *Aile Dostu Kent*; Kentsel mekânın aileler için tercih edilebilir fırsatlar sunması ve bu fırsatların aileler tarafından erişilebilir ve kullanılabilir olmasını hedeflemektedir. Çocuk, genç, yaşlı, engelli, kadın, göçmen, öğrenci, yaya, bisiklet ve çevre dostu kent gibi uygulamaların, ailenin kentsel mekânda varlığı bağlamında ele alındığı görülmektedir (Günel, 2015:69-70).

4. ÇOCUK HAKLARI AÇISINDAN ÇOCUK DOSTU KENTLER

Yakın zamanlara kadar çocuğun korunması da dâhil tüm sorumluluğunun ailesine ait olduğu düşüncesi yaygındı. Zamanla bu sorumluluk diğer kurumlarla paylaşılmıştır. Hakların korunması ve uygulanması asıl olarak ülkeyi temsilen devletin sorumluluğundadır. Devletler bunu 'saygı', 'koruma' ve 'uygulama' ile gerçekleştirirler. Devletlerin görevi, hakların uygulanmasını gerektiren yasaları hayata geçirmek ve hangi haklara sahip oldukları konusunda vatandaşları bilgilendirmek ve bilinçlendirmektir (Müftü, 2013). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, başta ana-baba olmak üzere ailelere, topluluklara, gençlere, öğretmenlere, sağlık çalışanlarına, güvenlik görevlilerine ve devlete çocuklarla ilgili asgari sorumluluklar veren, davranış biçimleri öngörür. Sözleşme, devletlere, çocukların ülkelerinin toplumsal ve siyasal yaşamında etkin ve yaratıcı bir yer alabilmelerine elverişli koşulları hazırlamaları çağrısında bulunmaktadır (Müftü, 2013). Öncelikle 'çocuk kültürü' oluşturulmalıdır. Çocuklara 23 Nisan gününü bayram olarak armağan eden bir ülke olan Türkiye'nin çocuk hakları konusunda aynı duyarlılığa sahip olduğu söylenemez. Kentlerde çocuk hakları konusuna gereken önemin verilmemesi, çocuğa koruyucu bir ortam sağlanmamasına yol açmaktadır, Çocukların, özellikle ev dışı alanlarda korunaksız kalması ve özgür olmaması anne-babayı olduğu kadar çocukları da etkilemektedir. Kamusal alanlarla doğrudan ilişki kuramayan çocuk, ebeveynleri ile birlikte yapılmış mekânlarda, yapay bir çevrenin içerisine hapsolmektedir (Şentürk, 2015b: 130).

UNİCEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu), çocuk dostu kenti, çocukların haklarını uygulamaya kendini adanmış kent olarak tanımlamıştır (www.unicef.org/turkey, 2006). Kentte yaşayan tüm bireylerin olduğu gibi, çocukların da kentte bazı temel hakları bulunur. Kentin çocuk dostu olabilmesi için; kentli yetişkinlerin sahip olduğu temel hak ve hizmetlerden yararlanabilmeli, hatta öncelikleri de olabilmeli, kötülük ve çeşitli tehlikelerden korunmuş güvenli bir kentsel çevrede yaşayabilmeli, açık mekânlarda güvenli bir şekilde oyun oynayabilmeli, arkadaşlarıyla buluşabilmeli, paylaşımında bulunabilmeli ve böylece başka çocuklarla birlikte öğrenebilmelidir.

Ülkemizde, çocuğun korunmasında aile ve devletin yükümlülükleri, 1982 Anayasası'nda güvence altına alınmıştır. Çocuklara yönelik alınacak önlemler eşitlik ilkesine aykırı sayılmaz denilmekte ve ailenin korunması ve çocuk haklarına atıfta bulunularak çocuklara verilen önem vurgulanmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 1995 yılında "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi"ne ve 2001 yılında yürürlüğe giren "Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi"ne taraf olunmuştur. 2009-2011 yıllarını kapsayan "Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi", 2011 yılında yayınlanan "Avrupa Birliği Çocuk Hakları Programı", "BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" ve "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi"ne dayanarak 2013-2017 Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı hazırlanmıştır. Eylem Planının amacı; tüm kurumlarda, çocuk hakları kültürünün yerleştirilmesi, 'çocuğa saygı' kültürü temelinde eğitim programları geliştirilmesi, sosyal, kültürel, ticari tüm ürünlerin denetiminin, çocuğa zararsızlık kriteri doğrultusunda yapılması ve bilinçlendirici kamuoyu kampanyalarının düzenlenmesidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012).

Çocuk Dostu Kent Girişimi süreci, UNICEF, IKEA ve Türkiye Milli Komitesinin finansal desteği ile başlatılmıştır. Kent hayatında çocuğa ayrılan alanların azalışı ile birlikte, çocukların yaşadığı sıkıntıların farkında olunarak, çocuklar için alan yaratmak ve çocuğa dost mekânlara üretmek bu girişimin üst hedefidir. Çocuk dostu politikaların ve programların geliştirilmesi ve çocuk dostu mekânlara oluşturulması amaçlanmakta ve proje kapsamında belirli ücretler karşılığında belediyelere destekler verilmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015:11). Çocuk dostu girişim, özellikle yerel yönetimleri çocuk odaklı çalışma ve uygulamalar yapmaya teşvik etmektedir.

Türkiye'nin de taraf olduğu Çocuk Hakları Evrensel Sözleşmesine göre çocuklar; kentleri hakkındaki kararları etkilemek, nasıl bir kent istedikleri hakkında görüşlerini ifade etmek, aile, toplum ve sosyal hayata katılmak, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetleri almak, temiz suya erişmek, istismardan, şiddetten ve suiistimalden korunmak, caddede tek başına güven içinde yürümek, arkadaşlarını görmek ve oyun oynamak, bitkiler ve hayvanlar için yeşil alanlara sahip olmak, kirlenmemiş çevrede yaşamak, kültürel ve sosyal etkinliklere katılmak, etnik köken, din, gelir, cinsiyet veya engellilik durumu ne olursa olsun, her hizmete erişime sahip kentin eşit vatandaşı olmak haklarına sahiptir (www.unicef.org/turkey, 2006). Çocuk dostu kent olmak isteyen belediyelerin sözleşmede yer alan bu tür düzenlemeleri yapması gerekmektedir (Çakırer-Özservet, 2015c:53).

Türkiye'nin Çocuk Hakları Bildirgesi'ni yürürlüğe girdiği 1995 yılından itibaren gerekli düzenlemeleri yapmadığı belirtilmektedir. Çocuklarla ilgili eğitim, sağlık, sosyal yardım, kimsesiz çocukların bakımı gibi konulara bakıldığında, hemen hepsinin kamu hizmeti kapsamında ayrı ayrı örgütlenmesi gereken konular olduğu görülmektedir. Günümüzde neo-liberal yaklaşım, kamu hizmetlerinin niteliğini değiştirmiş, devletin yeniden yapılandırılması gerekmiştir. Kamu kurumları, giderek değişim geçirerek hizmet sunmaktan uzaklaşmıştır; hizmeti satın alma, yerel yönetimlere devretme, sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapma gibi yollara başvurumaktadırlar (Etiler, 2007:406).

Çocuk dostu kent, çocuğun gelecekte kentine sahip çıkan yetişkin bir birey olabilmesini ve fiziksel ve sosyal gelişimini destekleyen kent olarak görülmektedir. Ama bu sadece 'çocuk oyun alanları çok olan kent' olarak algılanmamalıdır (Biol, 2009:12). Çocuk dostu kent, çocuk haklarını gözeterek iyi bir idari sistem öngören, ildeki tüm hizmet birimleri aracılığıyla çocukların kent yönetimine ve karar alma mekanizmasına aktif katılımını sağlayan, ilgili bütün kararları çocuk hakları perspektifiyle değerlendiren ve temel hizmetlere eşit erişim hakkını yaşama geçirmekle yükümlü olan kenttir (Biol, 2009:10). Katılım, bireylerin karar alma süreçlerinde etkili olması, karar mekanizmalarına, uygulama ve değerlendirme süreçlerine katkıda bulunmasıdır. UNICEF, çocuk katılımını, 'çocukların fikirlerini açıklayabildikleri ve onları etkileyen konularda söz sahibi olabildikleri işlere katılımı' olarak tanımlar. Çocuk katılımı; çocukların kendilerini ilgilendiren herhangi bir konuda görüşlerini serbestçe ifade etme, görüşlerinin dikkate alınmasını isteme ve ilgili süreçlere katılma haklarına saygı gösterilmesi, bu hakların korunması ve geliştirilmesidir (Talay vd., 2010:321). Türkiye'nin taraf olduğu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin dört temel ilkesi (Yaşama ve Gelişme İlkesi, Katılım İlkesi, Ayrımcılığa Uğramama İlkesi ve Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi), her zaman, her türden çocuğun yüksek yararını gözeterek, çocuk haklarına uygun fiziksel koşullarda, gelişimlerini destekleyici bir çerçevede ve çocukların da katılımıyla bir eğitimin yapılmasını zorunlu kılmaktadır (Talay vd., 2010: 319).

Hakları kullanmada katılım kavramı, çocukların süreçlere dâhil edilmesinin yalnızca o ana mahsus bir şey olmayıp yaşamları boyunca çocukların kendileri ve yetişkinler arasında, çocuklarla ilgili bir takım politikalar, programlar ve tedbirler geliştirilirken bir başlangıç noktası olması gerektiğine vurgu yapar (Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum 12, 2009). Çocuğun görüşlerine "çocuğun yaşı ve olgunluğuna uygun olarak gerekli ağırlık verilmelidir". Bu ifade, çocuğun kapasitesi ile ilgilidir ve çocuğun kapasitesi, çocuğun görüşlerine gerekli ağırlık verilmesi veya çocuğa görüşlerinin sürecin sonucunu ne şekilde etkilediğinin iletilmesi olarak görülmelidir. Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 12'de çocuğun sadece ifade ettiklerinin yeterli olmadığı, çocuk kendi görüşlerini oluşturabilecek durumda olduğunda çocuğun görüşlerinin ciddi bir şekilde dikkate alınması gerektiği öngörülmektedir (Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum 12, 2009). Yönetim alınacak kararlarda çocukları göz önünde bulundurmamak, kendilerini etkileyen konularda onları aktif katılıma teşvik etmek, görüşlerini dinlemek ve karar verme süreçlerinde katılımlarını sağlamak zorundadır. Oluşturulan çocuk dostu kent projesine gençlerin de katılımı istenmektedir. Proje konusunda gençler bir eğitime tabi tutulmakta ve kentlerinin çocuk dostu yönetim anlayışına sahip olması konusunda aktif rol oynamaları istenmektedir (Çakırer-Özservet, 2015c:53). Kent konseyleri içinde, 'çocuk çalışma grupları' da oluşturabilirler.

Görüldüğü gibi, çocuk dostu kent, bir devlet politikası olarak ulusal düzeyde kabul edilmiştir, ancak; sanki sadece yerel yönetimlerin işi gibi görülmektedir (Biol, 2009:10). Yerel yönetimler düzeyinde ise, çocuk hakları konusunda farkındalık yaratma ve çocuğun kentteki durumunu analiz etme çabasından öteye gidememiştir. Kentin tüm kamusal alanlarının çocuklar tarafından kullanılmasının önünü açmak, çocukların kendilerini ilgilendiren her türlü konuda görüşlerini bildirmesini sağlamak ve kent mekânının planlanması ve planların uygulanmasına katkı sürecine değinilmemektedir (Çakırer-Özservet, 2015c:54). Yerel kent meclisleri, kentlerini nasıl çocuk dostu yapacaklarını hala tam olarak şekillendirememişlerdir (www.unicef.org/turkey, 2006). Katılımcı yönetime olumlu bakmayan yerel yöneticiler, ister yerel, ister ulusal ölçekte, çocuklara gereken önemi vermemektedir. Çocuk dostu kent uygulamasında seçilen pilot illerde Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde zorunluluktan kaynaklı bazı adımlar atılmıştır. Bursa, İstanbul ve Ankara illerinde daha duyarlı davranılmaktadır. Çocuklara duyarsızlığın en önemli sebebi çocukluk döneminin yetişkinler tarafından kısa süren ve geçici bir dönem olduğunun düşünülmesi olarak açıklanmaktadır (Biol, 2009:10).

Çocuk dostu kent, çocuğun fiziksel ve sosyal gelişimini şeklen değil, gerçek anlamda destekleyebilmelidir. Çocukların toplumsal gereksinimlerinin karşılanmaması, haklarından yoksun bırakılması ve doğal yapısından kaynaklanan güçsüzlüğü dolayısıyla ana-babanın, öğretmenin,

işverenin, polisin, savcının ve hâkimin her türlü baskıda bulunabileceği bir nesne olarak algılanabileceğinden hukuk kurallarıyla özel olarak korunmaları gerektiği belirtilmektedir (Çakırer-Özservet, 2015a:38). Adli işlemlerde görüşü ve bilgisi alınacak ortamın tehditkâr, düşmanca, duyarsız olduğu veya çocuğun yaşına göre uygun olmadığı durumlarda çocuk sesini etkin bir şekilde duyuramayacağından, kovuşturmalar çocuklara uygun olmalıdır. Ayrıca, çocuk dostu bilgilerin, kendini savunabilme için yeterli desteğin, uygun eğitim almış personelin, mahkeme salonlarının tasarımı, hâkim ve avukatların, görüntü ekranlarının ve ayrı bekleme salonlarının sağlanması ve sunulmasına özel önem verilmelidir (Çocuk Hakları Komitesi Genel Yorum 12, 2009).

Çocukların, kenti algılamaları, sosyal kökenleriyle de ilgili bir durumdur. Yoksul veya sokak çocuğu ile okul servisleriyle pahalı okullara giden çocuğun çevresini algılaması aynı olamaz (Teymur, 2003:11). Çocuk Hakları Komitesi, katılımın, sınırlama olmaksızın, anne babanın ayrılması, velayet, bakım ve evlat edinme, fiziksel/psikolojik şiddet, cinsel istismar, tıbbi bakım, sosyal güvenlik, eğitim, sağlık, çevre, yaşam koşulları gibi çocuğu etkileyen tüm adli ve idari işlemler için geçerli olduğunu vurgulamaktadır. Çocuk dostu kent girişiminin hayata geçirilmesi bir il içerisinde bulunan birçok kurum ve kuruluşun desteği, yardımı ve ortak çalışması ile mümkün olabilme ihtimaline sahiptir. Bu bağlamda, İl Milli Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, Çalışma Müdürlüğü, SHÇEK İl Müdürlüğü, Kolluk Güçleri, Çevre İl Müdürlüğü, Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü, Adliyeler, Belediyeler, Üniversiteler bu noktada devrede olması gereken yapılanmalar olma özelliğine sahiptirler (Korkmaz, 2006). Çocukların fiziksel/fizyolojik, psikolojik ve davranış özellikleri bakımından özel güvenliğe olan ihtiyaç ve hakları ilk olarak 1924 yılında beş maddelik Cenevre Beyannamesi ile daha sonra 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi ile detaylı olarak ilan edilmiştir. Bildirgenin 2. İlkesi: “Çocukların, özel bir korumadan yararlanabilmeleri; ona hürriyet ve haysiyet içinde sıhhatli ve normal şekilde bedensel, fikri, ahlaki, ruhsal ve sosyal yönden gelişmesini sağlayacak olanak ve kolaylıklar yasa ve diğer vasıtalarla temin edilmelidir. Bu amaçla hazırlanan yasalarda çocuğun çıkarları önemle göz önünde bulundurulmalıdır” (Çocuk Vakfı, 2016). Korunmaya muhtaç durumda olan çocuklar için 2005 tarihli 5395 sayılı Çocuk Koruma Yasası bu alandaki temel yasal düzenlemedir.

Kentin, fiziksel anlamda, çocukların hoşlanacakları ve kendilerini güvende hissedebilecekleri, sembolik anlamda da kent tasarımı, planlaması ve yetişkin bireylerin davranışları aracılığıyla kendilerinin, toplumun diğer bireyleriyle eşit bir parçası olduğu mesajını iletebilen bir yer olması gerekmektedir (Birol, 2009:11). Çocuklar açısından oyunların değerinin artırılması, fiziksel çevre, arkadaş grubu ve doğal öğelerin bulunması ile oyun araç ve gereçlerinin uygun ve yeterince donatımlı olmasına dayandırılmaktadır (Tandoğan, 2014:22). Yakın çevrenin ve trafiğin güvenli olmasının, çocuğun kendini ve doğayı tanımaya, yaratıcı yönünü geliştirmesine ve ruh sağlığının sağlanabilmesine katkısı olduğu belirtilmektedir. Sokakların çocuklar açısından yaşanabilir kılınması için Avrupa ülkelerinde farklı isimler altında uygulamalar yapılmaktadır. Uygulamanın yeterli yaya kaldırım, kaliteli ve güvenli geçiş olanaklarının sağlanması şartı bulunmaktadır. Sokaklarda maksimum hız sınırı üzerinde hassasiyetle durulduğu, maksimum 30 km/saat sınırının olduğu, bazı durumlarda Hollanda’da 15 km/saat, İsviçre’de 20 km/saat olarak da uygulandığı belirtilmektedir (Tandoğan, 2014:23). Ülkemizde ise, çocuklar için mahalle aralarına yapılan küçük oyun alanlarına ve okullara ulaşımında trafiğin hızlı aktığı caddelerden geçerek gidilmektedir. Ulusal medyanın haberlerinde, trafik kazalarında, açık kalmış kanalizasyon çukurlarına düşerek hayatlarını kaybeden ya da sakatlanan çocuklara sık yer verilirken, çocuk dostu kentlerin yer almadığı görülmektedir.

Bugünün kent mimarisi, imar ve altyapısının, mevcut kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının işleyişi ve yapılanmasının çocuk haklarına yönelik olmadığı söylenebilir. Kent üzerinde kentin çocuklarının da diğer unsurlarla hakları eşit görülmemektedir. Yetişkinlerin otomobilleri için park yeri sorununun gündemden düşmemesine rağmen; gereksinimleri yetişkinlerden çok farklı olmasa da, gelişimi çok daha önemli olan çocuklar için park yeri sorununa duyarsız davranıldığı görülmektedir. Kent yönetiminin, bu konuya samimi ve duyarlı eğilimi katılımcı kent kimliği açısından yetişkinlerin sorumlu ve yükümlüsü oldukları çocuklarının haklarını savunmasına da bağlıdır.

Elektronik ortamda yapılan araştırmalarda, bakanlıkların internet sitelerinden örnek vermek gerekirse; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı <http://www.cocuklarkaybolmasin.gov.tr/> adresinden çocukların kaybolmalarını engellemek için koruyucu önlemlerle ilgili uzman görüşleri, ilgililerine tavsiyeler ve uyarılara yer verilmektedir. Yayınlanan 2015 Yılı Bakanlık İdare Faaliyet Raporu’nda bu faaliyetlerin gerçekleştirme rakamlarına yer verilmemektedir. Kamu Kurumu Denetçiliği Kurumu

<http://www.kdkcocuk.gov.tr/> adresinde çocuklara yönelik katılım sayfası oluşturmuş, yapılan müracaatların sonuçlarıyla ilgili 35 adet karar yayınlanmış, ana sayfada müracaat formuna yer verilmiştir. Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı <http://www.vergibilinci.gov.tr/tr> adresinde çocuklarda vergi bilinci oluşturulması ile ilgili sayfa oluşturmuş, duyuru, sunum, oyun, şarkılara ve mesaj göndermeye yer vermiş, ancak; ihbar ve şikâyete yer verilmemiş, görsellerinde alışverişlerde belge almak, vergi ödemek gibi yükümlülüklerden bahsedilmiştir. TBMM <https://cocuk.tbmm.gov.tr/> adresine çocuk sayfasına yer vermiş, ancak, sayfada yaşanan sorun nedeniyle giriş yapılamamıştır. Sağlık Bakanlığı sitesinde bulunmayan çocuk, çocuk sağlığı, dost hastane vb. uygulamalara il teşkilatlarında da yer verilmemesi şaşırtıcı değildir. Keza Adalet Bakanlığı web ana sayfada çocuklara yönelik bir link, site haritasında görülemedi, genel bilgilere yer verilmiş, ancak bağlı mahkemelerden Çocuklar İçin Adalet Projesi kapsamında ilgili linkte çocuk görüşme odalarının resimleri ile odaların özellikleriyle yetinilmiştir. Belediyeler açısından; Her belediyenin internet sitesinde çocukların katılım ile ilgili birçok uygulama mevcuttur. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya dışında da birçok büyükşehir belediyesinin duyarlı davrandığı ve web sitelerinde görsel açıdan çocuklara hitap eden, çeşitli proje ve uygulamalara yönelik sayfalar bulundurduğu, etkinliklerle ilgili görseller ve videoları koyduğu görülmüştür. Ne var ki, birçok yerel yönetim, web sayfalarında sadece çocuk dostu kent veya benzeri isimler altında içi boş biçimsel uygulamalar yayınlamakla yetinmişlerdir.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Kentler, günümüzde sürekli göçlerle nüfusları artarak büyümektedir. Kentleşme süreçleri, çağın hızına ayak uydurmuştur. Farklı süreçlerle yaşanan toplumsal değişimler, kentsel mekânı da dönüştürmekte ve kentin yeni biçimler almasına yol açmaktadır. Kentler her gün biraz daha yapılar, yollar ve araçlarla dolmakta; insanlara daha az yaşam alanı kalmakta ve kamusal alanlar, yeşil alanlar azalmaktadır. Kent toplumunda yaşayanlar kentin sınırlılıklarıyla karşılaşmakta, kent onlara yakın durmamaktadır. Kenti tasarlayan ve yönetenler fiziksel yapılanmaya dost görünümündedir. Kentler, ne aile, ne yaşlı, engelli, ne de çocuk ve genç dostudur. Bundan en çok çocuklar etkilenmektedir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre 0-18 yaş grubunda yer alan birey çocuk addedilmektedir. Çocuk, toplumun en küçük birimi olan ailenin bir bireyidir. Aile, çocuk açısından ilk ve uzun süreli sosyal ilişki kurma kaynağını oluşturmaktadır. Toplumsallaşma etkeni olarak aile, kent toplumu içinde gittikçe işlevsizleşmekte ve ağırlığını yitirmektedir. Birleşmiş Milletler Örgütü tarafından, sürdürülebilir yaşanabilir yaşam alanları oluşturmak ve kentleri her türlü kullanıcıya yakınlaştırmakla ilgili toplantılar yapılmış ve bu çerçevede taraf ülkelerde çocuk dostu kentler girişimi uygulanmaya başlanmıştır.

Ülkemizde çocuk refahı odaklı bütünsel bir çocuk politikasının olmaması, çocuklara yönelik verilen hizmetlerin planlanması ve sunulmasında temel sorundur. Çocuklar da haklarını bilmemektedir. Günümüzde kamu kurumları, bu yönde uygulamalarını şeffaflık gereği sitelerinde paylaşmaktadır. Ama bu sadece şeklen kalmaktadır. Çocuk hizmetlerine yaklaşım, çoğunlukla suça sürüklenmiş ve korunma ihtiyacı içinde olan veya engelli olan çocuklara odaklanmakta; tüm çocukları kapsayıcı bir vizyon taşımamaktadır. Toplumsal katmanlardaki eşitsizlikler çocuklara da yansımaktadır. AVM'ler (alışveriş merkezleri) kentin çeşitli yerlerinde yeme-içme ve eğlence yerleri gibi takdim edilmektedir. Bunlar çocuklara yönelik gerçek oyun alanları değildir. Çocukları kapandıkları evlerden, cep telefonu ve internetten bir parça olsun uzaklaştırabilmek için kente katmak gerekmektedir. Katılım, kamu yararının bir parçası olarak, bireylerin etkinliklerde yer alması ve bu süreçlerde etkili olmasıdır. Çocuğun katılım hakkının tam olarak hayata geçmesi için, yetişkinlerin çocukların potansiyellerine inanmaları, onları bağımsız bir birey olarak görmeleri ve güvenmeleri gerekir.

Çocuklarımızı kentte görünür hale getirmeliyiz. Çocuğun gelişimindeki önemi doğrultusunda fiziksel çevrenin tasarımında çocuğun göz ardı edilmemesi gerektiği açıktır. Bu doğrultuda, konut ölçeğinden kent ölçeğine kadar tüm mekânların tasarımında çocuğun da bir kullanıcı olduğu unutulmamalı, çocuğun algısı, gereksinimleri, tercihleri göz önünde bulundurulmalı ve bu bilgiler ışığında mekânın tasarımına gidilmelidir. Çocukların perspektifinin çözümlerin kalitesini arttırabileceği her durumda çocukların görüşlerini dikkatli bir biçimde dinlemelidir. Kentlerimizin çocuk dostu olabilmesi için görünen o ki, çocuk dostu uygulamalar kamu kurumlarında yeterince yer bulmamakta, kamu yönetimi bu yükü yerel yönetimlere yüklemektedir. Çocuklarını ihmal eden toplumlar ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan gerilerde kalırken; çocuklarına değer veren, sağlıklı gelişme olanakları sağlayan toplumların ilerlediği bir gerçektir. Bugün çocuklarımızı nasıl yetiştirdiysek, yarının yetişkinleri onlar olacaktır. Toplum olarak bundan herkes etkilenecektir. Sonuç olarak, bu uygulamalara gösterilen

ilgisiz eğilim, toplumun özensiz tutumu, davranış yapısı ve bazı olumsuz politikalar nedeniyle Türkiye'nin çocuk dostu kentler ile yakın zamanda özdeşleşemeyeceği açıktır.

KAYNAKÇA

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2012). Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2017, http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr//ulusal_cocuk_haklari_strateji_belgesi_ve_eylem_plani.pdf, Erişim: 13.02.2017.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2015). Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.

Arapkırlioğlu, K. (2009). "Bir Yaşam Alanı Olarak Kent: Kentler Ne İçin Var?", Dosya 9, Yerel Yönetimler: Kentsel Yaşam ve Nitelikleri, Bülten Ocak 66: 4-9, <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/bulten-09.pdf>. Erişim: 11.01.2017.

Ariès P. (1962). Centuries of Childhood, A Social History of Family Life, (Trans. Robert Baldick), Alfred A. Knopf, New York. A SOCIAL HISTORY OF FAMILY LIFE

BM, Birleşmiş Milletler (1989). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Metni. https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html, Erişim: 13.02.2017.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi, 20 Kasım 1959 (RG 27.01.1995, Sayı. 22184).

BM Çocuk Hakları Komitesi (2009). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye ilişkin Genel Yorumları 2008 - 2011 <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/GCS-11-12-13-2008-2011.pdf>, Erişim: 11.01.2017.

Biröl, G. (2008). "Çocuk Dostu Kent Neresidir?" Megaron Balıkesir, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Dergisi, Aralık, 10-13.

Bookchin, M. (1999). Kentsiz Kentleşme, (Çev. Burak Özyalçın), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Cansever, T. (1994). Ev ve Şehir. İnsan Yayınları, İstanbul.

Child Friendly Cities Initiative (2015). <http://childfriendlycities.org/tr/genel-bakis/cds-girisimi/> Erişim: 21.10.2015.

Çabuk-Kaya, N. (2012). "Aile ve Çocuk", Aile Sosyolojisi, Ünite 5, (Ed. Aytül Kasapoğlu & Nadide Karkıner), 106-131, Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.

Çakırer- Özservet, Y. (2014). "1990'lardan Bu Yana Çocuk Dostu Bir Şehir: Fano". Marmara Belediyeler: Marmara Bölgesi Yerel Belediyeler Haber Dergisi, 2 (1): 122-127.

Çakırer- Özservet, Y. (2015a). "Çocuk Dostu Belediyecilik", İller ve Belediyeler Dergisi, Şubat (802): 38-43.

Çakırer-Özservet, Y. (2015b). "Türkiye'de Çocuk ve Şehir İlişkisi Üzerine Yapılmış Akademik Çalışmaların Değerlendirilmesi", Çocukların Şehri Üzerine, (Ed: Yasemin Çakırer-Özservet & Ezgi Küçük), 20-50, Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları, İstanbul.

Çakırer- Özservet, Y. (2015c). "Aile Dostu Kent İçin Kavramsal Analiz", Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması, 53-65. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.

Çocuk Hakları Komitesi (2009). Genel Yorum No:12. Çocuk Hakları İzlenme ve Raporlanma, <http://www.cocukhaklariizleme.org/wp-content/uploads/> Erişim: 15.02.2017.

Çocuk Vakfı (2016). <http://www.cocukvakfi.org.tr/resource/docs>, Erişim: 21.03.2017.

Düzenli, Halil İ. (2009). İdrak ve İnşa: Turgut Cansever Mimarlığının İki Düzlemi. Klasik Yayınları, İstanbul.

Etiler, N. (2007). "Türkiye'de Çocuk Politikaları", Toplum ve Hekim. Kasım - Aralık, 22(6): 402-408.

Erzen, J. (2010). "Kent Estetiği", Türkiye Mimarlar Odası Dosya 23. Aralık, 1-5, <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya23.pdf>, Erişim: 21.02.2017.

- Frones, I. (1994). "Dimensions of Childhood," (Eds. Jens Qvortrup; Marjatta Bardy, Giovanni B. Sgritta, & Helmut Wintersberger), *Childhood Matters-Social Theory, Practice and Politics*, 145-164, Avebury, Aldershot.
- Genç Dostu Kentler (2015). "Neden Genç Dostu?", <http://gencdostu.org/neden-gdk/> Erişim: 10.10.2015.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji*. (Haz. Cemal Güzel), Ayraç Yayınevi, Ankara.
- Günel, Z. (2015). "Dünyada Aile Dostu Kent Örnekleri", *Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması*, 69-81, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Güvenç, B. (1999). *İnsan ve Kültür*. 8.Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Jenks, C. (1996). *Childhood*. Routledge, New York.
- Kara, B.; Biçer, Ü., & Gökalp, Ayşe S. (2004). "Çocuk İstismarı". *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, (47): 140-151.
- Kaypak, Ş. (2005a). "İçimizdeki Çocuğu Uyandırmak", *Yaşamın İçinden Köşesi*, 08.02.2005, Atayurt Gazetesi, Antakya.
- Kaypak, Ş. (2005b). "Dost Dost Diye Diye..." *Yaşamın İçinden Köşesi*, 13.07.2005, Atayurt Gazetesi, Antakya.
- Kaypak, Ş. (2016). "İnsanlar İçin Kente Bakış: Dost Kentler", 2. Uluslararası Çin'den Adriyatik'e Sosyal Bilimler Kongresi (5-7 Mayıs 2016) Kongre Kitabı, *Uluslararası İlişkiler - Kamu Yönetimi - Hukuk Özel Sayısı*, 134-146, İKSAD Yayını, Adıyaman.
- Keleş, R. (2015). *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Korkmaz, N. (2006). "Çocuk Dostu Şehir", www.illeridaresi.gov.tr/images/cocukdostusehir.ppt, Erişim, 20.10.2017.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2015). *Çocuk Hakları ve Çocuk Dostu Ortamlar*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Müftü, G. (2013). "Çocukların Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Bir Tarihçe", 19 Haziran 2013, www.cocukhaklariizleme.org, Erişim, 20.10.2017.
- Şentürk, M. (2015a). "Türkiye Kentleşme Deneyimi ve Aile: Ev ve Kamusal Mekânlarda Yaşanan Değişimler", *Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması*. 33-52, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Şentürk, M. (2015b). "Türkiye Kentleşme Deneyimi ve Aile Dostu Kent Kavramının İmkânı", *Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması*, 82-139, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayını, Ankara.
- Şentürk, M. & Turan, B. (2015). "Giriş", *Aile Dostu Kentler Etüt Araştırması*, 20-26, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Ankara.
- Talay, İ.; Aslan, F. & Belkayalı, N. (2010). "Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Doğa Dostu ve Çocuk Katılımı Temelli Dış Mekân Tasarım Yaklaşımları Bir Proje Önerisi". *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18, (1): 317-322.
- Tandoğan, O. (2014). "Çocuk İçin Daha Yaşanılır Bir Kentsel Mekân: Dünyada Gerçekleştirilen Uygulamalar". *Megaron*, 9 (1): 19-33.
- TDK, Türk Dil Kurumu (2017). www.tdk.gov.tr, Erişim: 12.10.2017.
- Teymur, N. (2003). "Çocukların Kafasındaki Kent", *Çocuk ve Mimarlık*, Bülten Mart, mimarlarodasiansankara.org, 10-12, Erişim: 21.11.2017.
- Topsümer, F.; Babacan, E. & Baytekin, Evrim P. (2009). "Şehir ve Çocuk: Çocuk Dostu Şehir Girişiminin Şehir İmajına Katkısı". *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 35 (1): 5-20.
- UNICEF, United Nations Children's Fund (2005). "Dünya Çocuklarının Durumu: Çocukluk Tehdit Altında". <http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=24&mnid=65>, (Erişim: 10.02.2015).
- UNICEF, United Nations Children's Fund (2006). <http://www.unicef.org/turkey> Erişim: 21.11.2017.

<http://www.cafrande.org/psikanaliz-freud>, (Erişim: 11.09.2016).

<http://www.cocukhizmetleri.aile.gov.tr>, (Erişim: 10.05.2015).

<http://www.cocuklarkaybolmasin.gov.tr/>(Erişim: 10.06.2017).

<http://www.kdkcocuk.gov.tr/> (Erişim: 10.06.2017).

<http://www.tuik.gov.tr>, (Erişim: 10.05.2015).

<http://www.vergibilinci.gov.tr/tr> <https://cocuk.tbmm.gov.tr/> (Erişim: 10.06.2017).

<https://cocuk.tbmm.gov.tr/>(Erişim: 10.06.2017).

[http:// tr.wikipedia.org](http://tr.wikipedia.org), (Erişim: 10.06.2017).